

Samospráva vyšších územných celkov

Základom ústavnej úpravy sa stali dve východiská:

- Chápanie jednotlivca/občana ako aktívneho subjektu, ktorý sa zúčastňuje na správe verejných vecí prostredníctvom volieb do komunálnych orgánov (ústava čl. 30)
- Chápanie obce a samosprávneho kraja /vyššieho územného celku ako pospolitosti ľudí, ktorá je oprávnená v rámci ústavy a zákonov rozhodovať o svojich veciach.

Vyšším územným celkom je **samosprávny kraj**, na území Slovenskej republiky sa zriadilo celkovo **8 samosprávnych krajov**.

Regionálna samospráva bola na Slovensku uvedená do života v roku 2001, kedy boli schválené príslušné P predpisy : ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. (veľká novela ústavy) a zákon č. 302/2001 Z. z. o samosprávy VÚC a zákon č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov, zákon 416/2001 o prenose niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a VÚC, zákon 446/2001 o majetku VÚC

Dôvody vzniku DRUHEJ ÚROVNE SAMOSPRÁVY v Slovenskej republike - dva hlavné: potreba **dôslednejšej decentralizácie** a **proces pristúpenia k Európskej únii** (ale to nebola conditio sine qua non. Viacero členských krajín EÚ nemá regionálny stupeň samosprávy. Väčšina z nich si to môže dovoliť vďaka tomu, že ich obecná samospráva (obce a mestá) je dostatočne silná na to, aby zvládla i viaceré kompetencie regiónov. Je to tak zväčša preto, že v týchto krajinách došlo ku konsolidácii samosprávnych celkov či už prostredníctvom róznych komunálnych reforiem – procesov municipalizácie (amalgamizácie), v rámci ktorých došlo k zlučovaniu obcí a združovaniu ich samosprávnych funkcií do väčších a silnejších celkov (municipalít).)

Na základe vymedzených právnych predpisov vzniklo osem krajov, ktoré takmer nikto nechcel (s výnimkou tých politických strán, ktoré sa pre ne hlasovaním v parlamente v roku 2001 rozhodli).

Prečo teda osem krajov ?

Štátna správa bola v roku 1996 postavená na základoch normatívneho členenia **na 8 krajov a 79 okresov**, na úrovni **samosprávy sa uvažovalo o členení na prirodzenejšie regióny**, ktoré by nadväzovali na históriu, rešpektovali by prírodné bariéry i dochádzkovú spádovosť. (ako sú Šariš, Spiš, Zemplín a ďalšie). Nestalo sa, a tak **namiesto 12 až 16 žúp** bola regionálna samosprávna úroveň v roku 2001 navlečená do **umelého modelu 8 krajov**.

Model ôsmich samosprávnych krajov **nie je vhodným modelom pre regionálnu samosprávu** v Slovenskej republike.

Svedčí o tom nezájem obyvateľov, o regionálnu samosprávu ktorú prejavujú (nielen) vo voľbách, postoj odborníkov na verejnú správu, ale i hlasy z prostredia politických strán.

Regionálna samospráva na Slovensku dnes pôsobí v rámci územného a správneho členenia, ktoré nenadväzuje na žiadne z minulých administratívnych rozdelení.

Pôvodná koncepcia vládnych strán reprezentovaných SDK od r. 1998 bola 12 samosprávnych krajov. Výrazne zasiahla strana maďarskej koalície, ktorá sa profilovala ako jednoznačný zástanca čo najrozsiahlejšej decentralizácie a masívneho prenesenia právomoci na obecnú a regionálnu samosprávu. SMK takto navrhla v roku 2000 vytvorenie tzv. Komárňanskej župy s väčšinovým maďarským obyvateľstvom. To však opačne viedlo k prehodnoteniu otázky miery decentralizácie a novým koalíčným diskusiám ohľadom regionálneho usporiadania. Požiadavka vytvorenia Komárňanskej župy viedla k rozkolu

v koalícii a odstúpeniu SOP a SDE od koalíciej dohody o podpore modelu 12 žúp. Alternatívnym návrhom SMK v roku 2001 bolo upustenie od Komárňanskej župy a vytvorenie regiónu tzv. Veľkej Nitry s 38 % podielom maďarskej národnosti. Neskôr tzv. VÚC Poddunajsko. Ani to nebolo akceptované. Ľavicové strany začali presadzovať model 3 plus 1.

Výsledkom bol nakoniec kompromis 8 samosprávnych krajov, ktoré nakoniec presadili SDE a SOP spolu s opozíciou.

Národnostné dôvody viedli aj k toľko kritizovanému zavedeniu 2 kolových volieb predsedov samosprávnych krajov. Pretože „hrozilo“ že predsedom by sa mohol stať občan maďarskej národnosti. Tie presadilo KDH, čo viedlo k jeho rozkolu s SMK. Čiže nie LEGITIMITA ako sa oficiálne prezentuje.

Záver:

M. Dzurinda, predseda vlády – vyjadrenie : „Je s výsledkom spokojný, teší sa z neho aj keď nemá ideálnu podobu.“

Dôsledok – umiernenie tzv. maďarskej karty. Účel bol z tohto hľadiska dosiahnutý.

DNES – vládna strana SMER hovorí o modeli 3 plus 1

Samosprávny kraj je v zmysle ústavy samosprávny a správny celok v SR, ktorý **je právnickou osobou** hospodáriacou s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami na základe podmienok ustanovených zákonom.

1. Územný základ
2. Personálny základ
3. Výkon správy

1. **Územný základ:** Územie VÚC tvorí územný obvod, ktorý je zhodný s územným obvodom kraja predstavujúceho administratívno- teritoriálnu jednotku v SR.
2. **Personálny základ:** V zmysle Ústavy SR čl.64 a) sú osobným základom samosprávneho celku obyvatelia, ktorí majú na ich území trvalý pobyt. Obyvatelia sa zúčastňujú na samospráve VÚC a majú právo najmä:
  - a) Voliť a byť volení do orgánov samosprávy
  - b) Zúčastňovať sa na zasadnutiach zastupiteľstva
  - c) Zúčastňovať sa na referende, hlasovať o dôležitých otázkach života a rozvoja samosprávy celkov
  - d) Obracať sa so svojimi sťažnosťami, podnetmi na orgány samosprávnych celkov

Na výkone samosprávy sa môže s výnimkou aktívneho a pasívneho volebného práva a práva zúčastniť sa na referende podieľať aj taká osoba, ktorá má na území nehnuteľný majetok, alebo je prihlásená na prechodný pobyt alebo cudzinec s povoleným dlhodobým pobytom.

3. **Výkon správy** – vymedzený dvojako:

a to

- **samostatná pôsobnosť/samosprávna** - v rámci samostatnej pôsobnosti rozhoduje VÚC o vymedzenom okruhu otázok samostatne, podľa svojho uváženia a zodpovednosti pred svojimi voličmi;

- **prenesená pôsobnosť**, ktorá môže byť prenesená len zákonom a náklady spojené s prenosom uhrádza štát. Tento výkon však riadi a kontroluje vláda SR.

SAMOSPRÁVNA PÔSOBNOSŤ

Základnou úlohou je starostlivosť o všestranný rozvoj územia a o potreby obyvateľov.

Záležitosti, ktoré patria do samostatnej pôsobnosti by sme mohli rozdeliť na ekonomické, kreačno-politické, právne, ekologické, sociálne a iné slúžiace uspokojovaniu potrieb občanov.

K ekonomickým záležitostiam patrí hlavne zostavovanie rozpočtu a kontrola ich plnenia, hospodárenie s majetkom, zriaďovanie a zrušovanie právnických osôb, rozhodovanie vo veciach miestnych daní a poplatkov, usmerňovanie ekonomickej činnosti, zriaďovanie peňažných fondov a pod.

Medzi sociálne záležitosti možno zaradiť starostlivosť o vytváranie podmienok pre fungovanie a rozvoj školských, zdravotníckych a sociálnych zariadení.

V oblasti práva k základným záležitostiam patrí vydávanie všeobecne záväzných nariadení vo veciach patriacich do samostatnej pôsobnosti a ukládanie sankcií. Všetky všeobecne záväzné nariadenia musia byť občanovi kraja sprístupnené na úrade a na internetovej adrese kraja, s týmto zabezpečením vykonáva úlohy organizačný útvar úradu kraja.

Kreačno – politické záležitosti predstavuje hlavne voľba a ustanovovanie orgánov, rozhodovanie o vyhlásené referenda samosprávneho kraja a realizáciu jeho výsledkov. Starostlivosť o tvorbu a ochranu životného prostredia, najmä nakladanie s komunálnym odpadom, správa a údržba zelene, odvádzanie odpadových vôd, udržiavanie čistoty v obciach patria k záležitostiam ekologického charakteru.

Na základe malého kompetenčného zákona samosprávny kraj v rámci svojej pôsobnosti :

- Poskytuje krajskému úradu podklady na vypracovanie analýzy územia kraja a plány ochrany obyvateľstva z hľadiska možných mimoriadnych udalostí
- Spolupracuje s orgánmi štátnej správy hlavne pri príprave na civilnú ochranu
- Podieľa sa na preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti v civilnej ochrane
- Poskytuje krajskému úradu údaje o zariadeniach civilnej ochrany
- Spolupracuje s obcami a štátnymi orgánmi pri plánovaní riešení ukrytia obyvateľstva
- Vede spoluprácu s orgánmi štátnej správy a obcami pri zabezpečení evakuácie na svojom území

PRENESENÁ PÔSOBNOSŤ

Ústavný základ prenesenej pôsobnosti teda výkon určených úloh miestnej štátnej správy na vyšší územný celok je čl. 71 ústavy SR. Na samosprávny kraj sa prenášajú také úlohy štátnej správy, ktorých plnenie týmto spôsobom je efektívnejšie a racionálnejšie. Pri plnení úloh spolupracujú so štátnymi orgánmi, ktoré im poskytujú pomoc v odborných veciach a potrebné údaje.

„Z obsahu čl.68, v zmysle ktorého vo veciach územnej samosprávy a na zabezpečenie úloh vyplývajúcich pre samosprávu zo zákona môže obec a vyšší územný celok vydávať všeobecné záväzné nariadenia vyplýva, že ide o normotvornú právomoc územného samosprávneho celku, resp. jeho zastupiteľstva v oblasti samostatnej pôsobnosti, t.j. normotvorbu originálnu“. Všeobecne záväzné nariadenia kraja prijíma zastupiteľstvo samosprávneho kraja a to 3/5

väčšinou všetkých svojich členov, ktoré musí byť podpísané predsedom kraja v lehote troch dní. Vyhlasuje sa vyvesením na úradnej tabuli najmenej na 30 dní. Ak nie je ustanovený neskorší začiatok účinnosti v nariadení, nadobúda účinnosť 30.dňom od vyvesenia. Samosprávny kraj má povinnosť bezodkladne a bezodplatne zasielať jeden výtlačok nariadenia každej obci na svojom území a krajskému úradu. Prechod pôsobností na samosprávne kraje upravuje *zákon č. 416/2001 o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky tzv. malý kompetenčný zákon*¹.

Na základe § 3 zákona na kraje prešli **pôsobnosti na úseku**: pozemných komunikácií, dráh, cestnej dopravy, civilnej ochrany, sociálnej pomoci, územného plánovanie, školstva, telesnej kultúry, divadelnej činnosti, múzeí a galérií zriaďovanie; zakladanie; zlučovanie a zrušovanie regionálnych múzeí a galérií, osvetovej činnosti, knižníc, zdravotníctva, humánnej farmácie a regionálneho rozvoja. Ide o prechod pôsobností z ministerstiev, krajských úradov na vyššie územné celky, ktorými podľa zákona sú samosprávne kraje v rozsahu ustanovenom zákonom.

---

¹Zákon č.416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky